

सत्यमेव जयते
महाराष्ट्र शासन

क्रांतीसूर्य

समाजातील विषमता दूर करून
समतेचे बिजारोपण करणारे
क्रांतीसूर्य महात्मा ज्योतिबा फुले
यांना जयंतीनिमित्त विनम्र अभिवादन!

नरेंद्र मोदी
प्रधानमंत्री

एकनाथ शिंदे
उपमुख्यमंत्री

अजित पवार
उपमुख्यमंत्री

देवेंद्र फडणवीस
मुख्यमंत्री

www.mahasamvad.in

[MaharashtraDGIPR](#)

[MahaDGIPR](#)
|
[माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, महाराष्ट्र शासन](#)

संपादकीय

संपादक **दिपक मोरेश्वर नाईक**

सध्या विविध माध्यमांतून बातम्यांचा भडिमार सुरू आहे. त्यात राजकीय आरोप-प्रत्यारोप आणि गुन्हेगारीच्या बातम्यांचा तर सुकाळच आहे. राजकीय आरोप-प्रत्यारोप तर निर्लज्जपणाचा कळस आहे. त्यामुळे आता सर्वसामान्य त्याकडे दुर्लक्षच करतात. पण सर्वात चिंताजनक आहे ती, गुन्हेगारी. नातेसंबंधांना तडा देणाऱ्या तसेच तरुण पिढी चुकीच्या मार्गाने जात असल्याचे दर्शविणाऱ्या या घटना आहेत. हे थांबणार की नाही? की पुढच्या विश्वासासभेत स्पष्ट केले. मग कोयता हाती घेऊन राजरोसपणे धुडगूस घालणारे कोण आहेत? असा प्रश्न येतो. त्याचा मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी जो खुलासा केला आहे, तो केवळ अचंचित करणारा नसून विचार करायला लावणाराही आहे. पुणे शहर परिसरात अशा प्रकारची कोणतीही कोयता गँग अथवा कोयत्याचा वापर करून संघटित गुन्हेगारी करणारी टोळी अस्तित्वात नाही.

माचं महिन्याच्या अखेरीला राज्य विधिमंडळाच्या अधिवेशनाचे सूप वाजले. त्यात सर्वसामान्यांच्या हाती काय लागले? हा भाग अलंहिदा. पण एक धक्कादायक वास्तव त्यानिमित्ताने समोर आले आहे. अलीकडच्या काळात पुण्यात कोयता गँगने हैदोस घातल्याच्या बातम्या वारंवार येत आहेत. कोयता गँगने एखाद्या तरुणावर, दुकानदारावर केलेले हल्ले हा सातत्याने चचेचा विषय ठरला. या हल्ल्यांमुळे विद्येचे माहेरघर म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या सुसंस्कृत पुण्यात दहशतीचे वातावरण निर्माण झाले आहे. मात्र, अशी कोणतीही कोयता गँग अस्तित्वातच नसल्याचे मुख्यमंत्री तथा गृहमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी विश्वाससभेत स्पष्ट केले. मग कोयता हाती घेऊन राजरोसपणे धुडगूस घालणारे कोण आहेत? असा प्रश्न येतो. त्याचा मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी जो खुलासा केला आहे, तो केवळ अचंचित करणारा नसून विचार करायला लावणाराही आहे. पुणे शहर परिसरात अशा प्रकारची कोणतीही कोयता गँग अथवा कोयत्याचा वापर करून संघटित गुन्हेगारी करणारी टोळी अस्तित्वात नाही.

उद्याचे भविष्य कबरीत बंद करू नका!

केवळ, आपल्या ‘एरियाचा भाई’ होण्याच्या आकर्षणापोटी काही अल्पवयीन मुले कोयत्याचा वापर करून दहशत माजवत असल्याचे मुख्यमंत्री फडणवीस यांनी सांगितले. पुणे शहरात कोयता हातात घेऊन कायदा आणि सुव्यवस्था बिघडवणाऱ्या गुन्हेगारीच्या ९ घटना घडलेल्या आहेत. यामध्ये १९ आरोपींना अटक करण्यात आली असून त्यापैकी १३ आरोपी विधिसंघर्षग्रस्त बालके (बालगुन्हेगार) असल्याची माहितीही त्यांनी दिली.

मात्र, हा प्रश्न फक्त पुण्यापुरता मर्यादित नाही तर, सोलापुरच्या समोर आलेल्या आकडेवारीवरून हेच दिसते. गेल्या तीन वर्षांत सोलापूर शहर पोलिसांनी १६२ तर ग्रामीण पोलिसांनी २९५ जणांना तडीपार केले आहे. त्यात ७५ टक्के गुन्हेगार ४० वर्षे वयापर्यंतचे आहेत. शहर पोलिसांनी २०२४-२५ मध्ये ८३ जणांना जिल्ह्यातून हद्दपार केले. त्यामध्ये १८ ते २५ वयोगटातील २० जण तर, २६ ते ३५ वयोगटातील ३९ तरुण होते. ग्रामीण पोलिसांनी २०२४-२५ मध्ये २०१ तर 2023-24 मध्ये 94 जणांना तडीपार केले असून त्यातील 172 गुन्हेगार 35 वर्षे वयाच्या आतील होते.

ही नवी पिढी केवळ मद्य नळे तर, ड्रगच्या विळख्यात अडकत आहे. पुण्यातील एफसी रोडवरील एका प्रसिद्ध हॉटेलमध्ये अल्पवयीन मुले ड्रगचे सेवन करत असल्याचा व्हिडीओ समोर आला होता. त्यापाठोपाठ पुणे-नगर रस्त्यावरील एका मॉलमध्ये दोन तरुणी ड्रग घेत असल्याचा व्हिडीओही व्हायरल झाला. देशात टनावारी ड्रग बाहेरून येत आहे. त्यातील काही पकडले जाते, पण काही या तरुणाईपर्यंत पोहोचवले जाते. वाहनांची तोडफोड करण्याच्या घटनांमध्ये किंवा अन्य घटनांमध्ये लहान मुलांचा काही लोकांकडून वापर केला जातो. त्यांना अमली पदार्थांचे व्यसन लावून त्यांच्याकडून काही गुन्हे करवून घेतले जातात, असे दस्तुरखुद्द गृहमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी सांगितले आहे. असे का घडते आहे? याची कारणे शोधण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे. सोशल मीडियाचा प्रभाव, हे एक कारण म्हणता येईल. कोरोना महामारीने लहान मुलांच्या हातीदेखील मोबाईल दिले. पाल्यांच्या शिक्षणाचे घोडे अडू नये, यासाठी पालकांनीदेखील त्यांची ही गरज कशीबशी भागवली, पण मुलांच्या हाती तेव्हा जो मोबाईल आला, तो हातातून सुटलाच नाही. विज्ञानाच्या प्रगतीला कोणी नाकारू शकणार नाही, पण ती कशाप्रकारे आणि किती स्वीकारायची हे मात्र आपल्या हाती आहे.

सोशल मीडियाच्या जंजाळात आपलेपणाचा ओलावाही नष्ट होत असून नात्यात एकप्रकारे शुष्कपणा येत चालला आहे. सोशल मीडिया हे अतिशय प्रभावी माध्यम आहे, पण त्याच्या आहारी बहुतांश जण गेले आहेत, असे म्हटले तर वाक्ये टरणार नाही. सोशल मीडियाने जगाच्या या कोपऱ्यापासून त्या कोणत्यापर्यंत सर्वांना कनेक्ट केले, पण

घरातल्यांना, आसपासच्यांना, मित्रांना अजून कनेक्ट केलेले नाही. प्रत्येक जण आपल्या हातातील मोबाईलमध्ये मान खुपसून बसलेला असतो. शेजारी बसलेल्या आप्त-मित्रांपेक्षा दुसरीकडे कुठे तरी असलेला मित्र, मैत्रीण, आप्त याच्याशी त्याचा संवाद सुरू असतो. बहुधा यातूनच दिखाऊपणा निर्माण होत असावा. याच दिखाऊपणाला नवी पिढी भुलत असावी आणि त्यातूनच अपेक्षाभंग पदरी पडत असावा.

मधल्या काळात ‘लाफ्टर क्लब’चा ट्रेंड आला होता. त्यावेळी प्रसिद्ध नाटककार शफाअत खान यांचे एक सुंदर वाक्य वाचनात आले होते. आजकाल लोक ‘लाफ्टर क्लब’मध्ये जाताना दिसतात. याचाच अर्थ आता जीवनात निखळ हास्याचे क्षण यायचे कमी झाले आहेत. म्हणूनच हास्य क्लबची गरज भासू लागली आहे का, अशा आशयाचे ते वाक्य होते. आता तो ट्रेंड गेला असला तरी, परिस्थिती आणखी बिकट झाली आहे, असे वाटते. याचा खरोखरीच शांतपणे आणि गांभीर्याने सर्वांनीच विचार करण्याची गरज आहे. सोशल मीडियावरील जग हे आभासी आहे आणि त्याच्या प्रेमात अनेकजण पडले आहेत. त्याचा फोलपणा सर्वांनाच माहीत आहे, पण तो मान्य करायला अनेकजण तयार नाहीत. परिणामी, संवेदनशीलपणा, सहनशीलता, सोशिकपणा कमी होत चालला आहे, असे दिसते. कौटुंबिक न्यायालयाची आकडेवारी हेच दर्शवते. कौटुंबिक न्यायालयाच्या आकडेवारीनुसार ३० टक्के घटस्फोट हे केवळ सोशल मीडियाच्या वापरामुळे निर्माण झालेल्या वादातून होत आहेत. व्हॉट्सअॅप, इन्स्टाग्राम, फेसबुकवर तासनतास होणारी चॅटिंग नवरा-बायकोच्या नात्यांवर संक्रांत आणत आहे. यामुळे होणारे भांडण हे थेट घटस्फोटाला कारण ठरत आहेत. तरुणांची एवढीच कथा नाही तर, गुन्हेगारी वृत्ती नातेसंबंधांवरही परिणाम करत आहे. विवाहबंधनात अडकल्यावर नव्या आयुष्याची स्वप्ने पाहत असतानाच तो किंवा ती जोडीदाराच्या जीवावर उडल्याच्या घटनाही समोर आल्या आहेत. जोडीदाराला संपवतानाच आपल्या आयुष्याचीसुद्धा राखाڑंगोळी होणार आहे, याचे भान त्यांना रहात नाही. दुर्दैवाची गोष्ट म्हणजे, सध्या रोज अशी एकतरी बातमी वाचायला मिळतेच.

तसेच, ओटीडी प्लॅटफॉर्मवरील वेगळाम वेबसीरिज, हेदेखील प्रमुख कारण असावे असे वाटते. या वेबसीरिजर कोणतेही निर्बंध

शुद्ध ठोकले तरी ती भरून काढता येणे दुसरा मुद्दा अमेरिकेने

आपल्यावर इतरांच्या तालांनी टा लावलेल्या ‘स्वस्त’ करांचा. त्याचा फायदा घ्यावयाचा असेल तर आपणास आपल्या उत्पादन क्षमतेत प्रचंड वाढ करावी लागणार. ती लगेच होणारी गोष्ट नाही. दुसरे असे की या उत्पादनास अमेरिकेत मुळात मागणी असायला हवी. तिसरी बाब अशी की ट्रम्प यांनी नव्याने लावलेले आयात कर हे प्रत्युत्तर आहे. गेल्या काही महिन्यांत आपण अनेक अमेरिकी उत्पादनांवरील कर कमी केले म्हणून ट्रम्प यांनी आपणास चीनच्या तुलनेत ‘स्वस्तात घेतले’. याचे दोन अर्थ. एक म्हणजे भारत जे करू शकला ते अन्य देशही करू शकतील आणि आपापल्या देशांवरील कर कमी करवून घेऊ शकतील. म्हणजे हे स्वस्तात घेतल्याचे फायदे आपणास दीर्घकाळ मिळतीलच असे नाही.

तथापि याची बाजू अशी की अमेरिकेच्या ‘अरे’ला तितक्याच मोठ्या आवाजात ‘कारे’ करण्याची हिंमत तरी चीनने दाखवली. ती सोय आपणास नाही.

आपल्यावर इतरांच्या तालांनी टा लावलेल्या ‘स्वस्त’ करांचा. त्याचा फायदा घ्यावयाचा असेल तर आपणास आपल्या उत्पादन क्षमतेत प्रचंड वाढ करावी लागणार. ती लगेच होणारी गोष्ट नाही. दुसरे असे की या उत्पादनास अमेरिकेत मुळात मागणी असायला हवी. तिसरी बाब अशी की ट्रम्प यांनी नव्याने लावलेले आयात कर हे प्रत्युत्तर आहे. गेल्या काही महिन्यांत आपण अनेक अमेरिकी उत्पादनांवरील कर कमी केले म्हणून ट्रम्प यांनी आपणास चीनच्या तुलनेत ‘स्वस्तात घेतले’. याचे दोन अर्थ. एक म्हणजे भारत जे करू शकला ते अन्य देशही करू शकतील आणि आपापल्या देशांवरील कर कमी करवून घेऊ शकतील. म्हणजे हे स्वस्तात घेतल्याचे फायदे आपणास दीर्घकाळ मिळतीलच असे नाही.

तथापि याची बाजू अशी की अमेरिकेच्या ‘अरे’ला तितक्याच मोठ्या आवाजात ‘कारे’ करण्याची हिंमत तरी चीनने दाखवली. ती सोय आपणास नाही.

आपल्यावर इतरांच्या तालांनी टा लावलेल्या ‘स्वस्त’ करांचा. त्याचा फायदा घ्यावयाचा असेल तर आपणास आपल्या उत्पादन क्षमतेत प्रचंड वाढ करावी लागणार. ती लगेच होणारी गोष्ट नाही. दुसरे असे की या उत्पादनास अमेरिकेत मुळात मागणी असायला हवी. तिसरी बाब अशी की ट्रम्प यांनी नव्याने लावलेले आयात कर हे प्रत्युत्तर आहे. गेल्या काही महिन्यांत आपण अनेक अमेरिकी उत्पादनांवरील कर कमी केले म्हणून ट्रम्प यांनी आपणास चीनच्या तुलनेत ‘स्वस्तात घेतले’. याचे दोन अर्थ. एक म्हणजे भारत जे करू शकला ते अन्य देशही करू शकतील आणि आपापल्या देशांवरील कर कमी करवून घेऊ शकतील. म्हणजे हे स्वस्तात घेतल्याचे फायदे आपणास दीर्घकाळ मिळतीलच असे नाही.

तथापि याची बाजू अशी की अमेरिकेच्या ‘अरे’ला तितक्याच मोठ्या आवाजात ‘कारे’ करण्याची हिंमत तरी चीनने दाखवली. ती सोय आपणास नाही.

बोटीच्या बुडाचे भगदाड

आपल्यासाठी आता चिनी आयातीवर लक्ष ठेवणे आले. हे लक्ष ठेवणे म्हणजे त्या उत्पादनास रोखणे. ते तसे करणे म्हणजे चीनने भारतीय उत्पादनांना रोखणे... आपण अनेक अमेरिकी उत्पादनांवरील कर कमी केले म्हणून ट्रम्प यांनी आपणास चीनच्या तुलनेत ‘स्वस्तात घेतले’; पण हे समाधान कितपत टिकेल?

‘आपल्या’ देशास गंभीर समस्येने ग्रासलेले असून या समस्येवरील तोंडाम फक्त मी आणि मीच देऊ शकतो ही कोणत्याही आत्ममग्न नेत्यांची धारणा. मग तो कोणत्याही देशातील असो आणि त्याच्या देशासमोर खरोखरच समस्या असो वा नसो. एकदा का बहुसंख्यांच्या डोक्यात ही कथाय समस्या आणि तिची निराकरण क्षमता या मुद्द्यांची प्राणप्रतिष्ठा करवली की संबंधित नेत्यास रान मोकळे मिळते. हे वास्तव. मग फक्त देश बदलतात आणि हे वास्तव तेच राहते. या देशांत कधी रशिया असतो तर कधी चलनवाढ ३८ टक्क्यांवर गेलेला तुर्क्ये! या अशा देशांच्या मालिकेत हे वास्तव सहन करण्याची वेळ गेल्या काही शतकांत अमेरिकेवर पहिल्यांदाच आलेली असून डोनाल्ड ट्रम्प यांनी नव्या ‘स्वातंत्र्यदिनी’ जाहीर केलेले नवे वाढीव आयात कर हे या वास्तवाचा प्रत्यक्ष आविष्कार. या नव्या कराची घोषणा त्यांनी २ एप्रिल रोजी केली. त्यांच्या मते अमेरिका त्या दिवसापासून एकतर्फी परकीय व्यापाराच्या जोखडातून मुक्त होणार असल्याने तो अमेरिकेचा नवा स्वातंत्र्य दिन! त्यातूनही या अशा आत्ममग्न नेत्यांचे साधर्म्य लक्षात यावे. त्यांचे म्हणणे असे की जगातील सर्व देश अमेरिकेच्या व्यापार सहिष्णुतेचा गैरफायदा घेत असून त्यामुळे अमेरिकेस नुकसान सहन करावे लागते. या नव्या स्वातंत्र्य दिनापासून हे नुकसान बंद! छान. हा अन्यायगंड, त्याचे जगावर आणि आपल्यावर होणारे परिणाम इत्यादींवर भाष्य करण्याआधी ट्रम्प यांचा हा

नुकसान-न्यूनगंड समजून घ्यायला हवा.

अमेरिकेतून जगभरात जिंकती निर्यात होते त्यापेक्षा किती तरी अधिक आयात जगातील अनेक देशांतून अमेरिकेत होते. यातील तफावत गतसाली १ लाख २० हजार कोटी डॉलर्स (१.२ ट्रिलियन) इतकी नोंदली गेली. ही व्यापार तूट, ट्रम्प यांच्या मते हे अमेरिकेचे नुकसान. हे झाले वस्तुंबाबत. पण या रकमेच्या किमान दुप्पट निर्यात अमेरिकेतील सेवांमार्गे (सर्व्हिसेस) होते. मग भारत असो वा अन्य एखादा देश. या सर्व देशांस अमेरिकी कंपन्यांकडून मिळणाऱ्या सेवांचे मूल्य यापेक्षा अधिक आहे. म्हणजे वास्तव असे की या मुद्द्यावर सर्व देश तूट अनुभवतात. त्यामुळे मुदलात ट्रम्पोजींच्या उग्रायत कराच्या निर्णयाचा पायाच असला भुसभुशीत ठरतो. हे म्हणजे एखादा गवळी गावच्या धनाढ्याकडे दररोज दुधाचा रतीब घावत असेल तर त्या धनाढ्याने त्या दुग्धव्यावसायिकास “आम्ही तुझे उत्पादन घेतो, तू आमचे काही खरेदी करत नाहीस” असे खडसावत त्यावर कर लावण्याइतके मूर्खपणाचे. तथापि एकदा तर्क आणि शहाणपण यालाच तिलाजली द्यावयाची असे ठरवले की आणि बहुसंख्यांच्या गळी हा वेडाचार उरकल्याचा आत्मविश्वास असावी की असले आचरत निर्णय घेता येतात. तसा तो ट्रम्प यांनी अखेर घेतला. त्यानुसार अमेरिकेत उत्पादने विकणाऱ्या प्रत्येक देशास किमान १० टक्के आयात शुल्काचा भार सहन करावा लागेल. या करांची आकारणी ५ एप्रिलपासून होईल. त्याउपर प्रत्येक देशाच्या आयात कराच्या तोडीसतोड (रेसिप्रोकल) कर अमेरिकेची आकारेल. त्याची अंमलबजावणी या आठवड्यात १ एप्रिलपासून होईल. त्यानुसार अमेरिकेचा सधिले मोठा व्यापारी भागीदार असलेल्या युरोपीय देशांवर २० टक्के कर लावला जाईल आणि भारतावर २७ टक्के. चिनी उत्पादनांवर

आताच अमेरिकेत २० टक्के आयात कर आहे. त्यावर ३४ टक्क्यांची नवी आकारणी. म्हणजे अमेरिकेत चिनी उत्पादनांवरील एकूण कर ५४ टक्के इतके होतील. आता यावरही चीनपेक्षा आपल्याला बसणारा फटका कमी आहे यात आनंद मानण्याचा पर्याय अनेकांस आहे आणि आपली एकंदर सामायिक समज लक्षात घेता तो स्वीकारणारेही बहुसंख्य असतील. या अशांचा हा आनंदाधिकार हिरावून घेण्याचा अधिकार अन्यास नाही हे मान्य करूनही काही बाबी नमूद करायला हव्यात.

कारण पुराचे पाणी सर्व बंध सोडून जेव्हा गवात शिरते तेव्हा एखादा कितीही उंचवट्यावर असला तरी आपले घर कोरडे राहिले यात समाधान मानू शकत नाही. जागतिक पांजारात जेव्हा अमेरिकेसारखा देश इतका हास्यास्पद विचार करून अनपढ निर्णय घेतो तेव्हा त्याचे परिणाम सर्व जगाला सहन करावे लागतातच लागतात. अमेरिकेच्या या निर्णयास प्रत्युत्तर म्हणून चीनने लगेच अमेरिकी आयातीवर ३५ टक्के कर आकारणीचा निर्णय जाहीर केला. म्हणजे हे दोन देश आता व्यापार युद्धात एकमेकांस जायबंदी करणार. वस्तू आणि सेवा यांत हे दोनही देश जगात आघाडीवर आहेत आणि ते अर्थव्यवस्थेच्या रेलगाडीची दोन इंजिन आहेत. त्यांचा वेग मंदावल्यावर मागील मालगाडीही लुडकणार हे सांगण्यास तज्ज्ञांची गरज नाही. याचे दोन थेट परिणाम. एक म्हणजे आता चिनी उत्पादनांना अन्य देशात पाय फुटणार. या अन्य देशांत आपण अर्थातच आघाडीवर. त्यामुळे आता चिनी आयातीवर लक्ष ठेवणे आले. हे लक्ष ठेवणे म्हणजे त्या उत्पादनास रोखणे. ते तसे करणे म्हणजे चीनने भारतीय उत्पादनांना रोखणे. या मुद्द्यावर अचीन उत्पन्नाचे महत्त्वाचे साधन आणि यातील व्यापारी तफावत आताच ८५०० कोटी डॉलर्स (८५ बिलियन डॉलर्स) इतकी महाप्रचंड आहे. आपण

त्यामुळे या ट्रम्पी अमेरिकी सुसरबाईची पाठ कितीही टोचणारी असली तरी ती किती मऊ, मुलायम आहे अशी स्तुती करत राहण्यावाचून आपणास दुसरा पर्याय नाही. त्यात अमेरिकेशी तातडीने सुरू झालेली आपली व्यापारी चर्चा अद्याप पूर्ण झालेली नाही. तीत ट्रम्प आपणास आणखी चेपणाई दिसतेच आहे. असे झाले तर अमेरिकेने ‘स्वस्तात’ सोडल्याचे फायदे आपण किती आणि किती काळ घेऊ शकणार? आपले सत्ताशरण भारतीय उद्योगविश्व खेळात जखमी झालेल्या बनेल मुलासारखे “छे... मला कुठे काय लागले” असा बहाणा भले करो. पण ही

आर्थिक जायबंदता फार काळ लपवता येणार नाही. ते का, याचे उत्तर विख्यात अमेरिकी अर्थवेत्ते मिल्टन फ्रीडमन यांनीच देऊन ठेवलेले आहे.

“खोल समुद्रात एखाद्या प्रवाशाने बोटीच्या बुडास छिद्र पाडले याचा राग येऊन अन्य प्रवाशींनीही तसेच केल्यास जे होईल तेच देशांतर्गत बाजार सुरक्षित ठेवण्याच्या उद्देशाने आयात कर आकारण्याच्या स्पर्धेतून अर्थव्यवस्थेचे होईल”, हे मिल्टन यांचे विधान त्यांच्याच देशाचा अध्यक्ष सिद्ध करू पाहतो. अर्थव्यवस्थेच्या बोटीचे हे भगदाड आता बुजवता येईल?

जबाबदार आहेतच, यात शंका नाही, परंतु प्रत्येक विधानाचे राजकारण करू नये. त्यात पुन्हा कर्ममाफी ही सरसकट दिली जाते. अल्पभूधारक गरीब शेतकऱ्याला कर्ममाफी मिळावी, पण जे बडे शेतकरी आहेत, त्यांना

त्याची खरंच गरज आहे का, याचाही विचार व्हायला हवा. अवकाळीनंतर राज्यात पुन्हा उन्हाच्या झळा सुरू झाल्या आहेतत. राज्यातील मराठवाडा, विदर्भात पाणीटंचाई हळूहळू तीव्र होत आहे. रब्बी हंगामातील आंबा, फळबाग, अवकाळीचा धोका अद्याप टळलेला नाही. गहू, हरभरा, ज्वारी तसेच आंबा, द्राक्षे, संत्री आणि केळी पिकांच्या नुकसानाचे पंचनामे केले जात आहेत. खरीप हंगामासाठी शेतकऱ्याला पुन्हा पेरणीसाठी उभे करणे गरजेचे आहे, त्यासाठी शेतकऱ्यांनी अवास्तव खर्च टाळायला हवा. कृषिमंत्री माणिकराव कोकाटे यांच्या विधानाचा सकारात्मक अर्थ घेणे शेतकऱ्यांच्या आणि राज्याच्याही हिताचे आहे.

कृषी कर्जमाफीची दुसरी बाजू !

राज्याचे कृषिमंत्री माणिकराव कोकाटे यांनी शेतकऱ्यांच्या कर्जमाफीविषयी केलेल्या विधानामुळे राजकीय गदारोळ उठला आहे. कर्ज घेता आणि पाच-दहा वर्षे कर्जमाफीची वाट पाहता, कर्जमाफी झाल्यावर त्याच पैशातून लग्ने, समारंभाचा खर्च करता, असे वक्तव्य माणिकराव कोकाटेंनी केले होते. या वक्तव्यावर जोरदार टीका झाल्यावर त्यांनी शेतकऱ्यांची माफीही मागितली, शेतकऱ्यांच्या मानसन्मान दुखावला गेल्यास मी माफी मागतो असे ते म्हणले. अजित पवारांच्या राष्ट्रवादी काँग्रेसच्या राज्यभरातील राजकारणावर शेतकऱ्यांचा प्रभाव मोठा आहे. त्यामुळे कदाचित राजकीय दबावातून जनमत विरोधात जाऊ नये, म्हणून कोकाटेंनी शेतकऱ्यांची माफी मागितली असावी, हे जरी गृहीत धरले तरी त्यांनी मांडलेल्या मुद्यांचाही विचार व्हायला हवा. आर्थिक, नैसर्गिक संकटात शेतकऱ्यांना मदत मिळयलाच हवी, याविषयी दुमत असण्याचे काही कारण नाही. परंतु केवळ प्रतिष्ठा जपण्यासाठी मोठमोठी खर्चिक लग्नेकार्ये करणे, लग्नापेक्षा जास्त खर्च हळदी समारंभात करणे, समाज आणि भावकीमध्ये मोठेपणा मिरवण्यासाठी प्रसंगी कर्ज काढून दिखाऊ लग्न, घरगुती समाज, उत्सव

साजरे करण्याचे प्रकार महाराष्ट्रात होत नाहीत का, याचीही विचार व्हायला हवा. ठाणे ग्रामीण भागातही हळदी समारंभात लग्नासारखाचा मोठा खर्च होण्याचे प्रमाण वाढले होते. त्यावरून समाजातील काही सूत्र मंडळींनी एकत्र येऊन अशा प्रकारांना आळा घालण्यासाठी प्रयत्न सुरू केले, त्याला आज यश मिळत आहे. मराठवाडा, विदर्भातही केवळ घराकपाच्या प्रतिष्ठेसाठी घरगुती कार्ये, लग्नात खर्च करण्याची स्पर्धा सुरू असल्याचे दिसते. कर्ज काढून, डीजे, जेवणावळी, मानपान, दागदागिन्यांसाठी मोठा खर्च केला जातो, जे सधन आणि गडगंज श्रीमंत आहेत, त्यांना हे शक्य होते. परंतु त्यांच्यासमोर आपली ‘प्रतिष्ठा’ जपण्यासाठी सर्वसामान्य लोकही प्रसंगी मोठी कर्जे काढतात. लग्नकार्य उरकल्यावर पाहणे, नातेवाईक, मित्रमंडळी निघून गेल्यावर झालेल्या कर्जाचा भार वर किंवा विधूपिता आणि ज्यांचे लग्न झाले आहे त्या वधूवरांच्या खांद्यावर येतो. यात मुलीच्या लग्नासाठी खर्च करणाऱ्या पित्याची आर्थिक

कुचंबणा मोठी असते. आपल्या मुलीला सासरी त्रास होऊ नये किंवा तिची सामाजिक, कौटुंबिक भागात जपली जावी यासाठी अनेकदा वधूपिता नाईलाजाने असा खर्च करायला तयार होतो. मात्र यातून जे सामाजिक आणि आर्थिक प्रश्न निर्माण होतात, ज्या विवंचनेत कुटुंब भरडले जाते, हा मोठा सामाजिक मुद्दा आहे. जनजागृती किंवा कायद्याच्या धाकामुळे थेट हुंडा देण्याची पद्धत कमी होणे स्वागताह आहे, मात्र कौटुंबिक कार्यात होणाऱ्या अवास्तव खर्चाबाबतही अशाच जनजागृतीची गरज आहे. ग्रामीण भागात अजूनही शेती हेच आर्थिक उत्पन्नाचे महत्त्वाचे साधन आहे. त्यामुळे आधीच संकटात असलेल्या शेतकऱ्यांना सरकारी मदत, अनुदानाची गरज दरवर्षी भासते. अवकाळी, पूर, दुष्काळातून पीक वाचवण्याची कसरत शेतकऱ्यांचे महत्त्वाचे कार्यही लागते, तसेच दरवर्षी एप्रिल-मे महिन्यात रब्बी पिकांवर अवकाळीचे संकट असते. खरीपाच्या हंगामावरही अतिवृष्टीचे संकट असतेच, पीकविम्याचा दिलासा शेतकऱ्यांसाठी पुरेसा

नसतो. यातूनही उत्तम पीक आल्यावर हमीभाव, साठवणूक, गोदाम, शेतमजुरांची कमतरता अशी आव्हाने असतातच. यात शेतकरी भरडला जातो. त्यामुळे माणिकराव कोकाटे यांनी केलेल्या विधानाचा राजकीय अर्थ बाजूला ठेवून त्याचा सामाजिक दृष्टिकोनातून विचार व्हायला हवा. आपल्याकडे आर्थिक साक्षरतेचा विषय नावालाही नाहीच, तर हिशेबी किंवा आर्थिक नियोजनाचा विचार करून भविष्याची तरतूद करणाऱ्यांकडे कुसितपणे पाहिले जाते. कर्जमाफीची रक्कम उपलब्ध करण्यामागे शेतीव्यवसाय जगवण्याचा उद्देश असतो, त्यामुळे तो खर्च इतर ठिकाणी वळवण्यात येऊ नये, असे कोकाटेंनी सुचवले असल्यास या सल्ल्याचे राजकारण करून त्याला तातडीने शेतकरी विरोधी ठरवून विरोध करण्याची गरज नाही. महाराष्ट्राच्या राजकारणात उद्देश, हेतू न तपासता केवळ विधाने, वक्तव्ये पकडून त्याला समाजमाध्यमांवर पसरवले जाते. त्यातून राजकीय टीकाटिप्पणी करण्याचे प्रकार वाढले आहेत. या परिस्थितीला वेहूट बेताल विधाने करणारेही

